

HEMŞİRELERİN GÖZÜYLE GELECEK: 2050'Lİ YILLAR

NURSES LOOKING FUTURE: 2050's

Dr. Gönül BODUR* **Doç. Dr. Hülya KAYA***

*İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi
Hemşirelikte Eğitim Anabilim Dalı

Bu araştırma, 3-5 Mayıs 2014 tarihleri arasında Trabzon'da düzenlenen 13.Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'nde sunulan poster bildirinin genişletilmiş halidir.

ÖZET

Amaç: Araştırma, hemşirelerin 2050'li yıllardaki dünyanın, sağlığın ve hemşireliğin geleceğine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı nitelikte yapıldı.

Gereç ve Yöntem: Araştırmanın evrenini; İstanbul ilinde yer alan devlet ve vakıf üniversitelerine bağlı dört köklü hastanede çalışan tüm hemşireler oluşturdu (N: 1825). Örneklem grubu ise istatistikî yöntemlerle hesaplanarak 455 olarak belirlendi. Veriler; "Bilgi Formu" ve "Görsel Analog ölçeği" (VAS) kullanılarak ve 04.11.2013-09 tarih ve sayılı kararıyla etik kurul ve ilgili kurumlardan gerekli izinler alınarak, araştırmaya isteklilik, gönüllülük ilkesine özen gösterilerek Aralık 2013- Şubat 2014 dönemlerinde toplandı. Verilerin analizi, SPSS paket programına göre frekans-yüzdeleme, aritmetik ortalama kullanılarak yapıldı.

Bulgular ve Sonuç: Hemşirelerin yaş ortalaması $31,91 \pm 7,66$ yıl olup, % 94,7'si kadın, %53,6'sı evli, %75,4'ü lisans mezunu, %86,8'i devlet üniversitesi hastanesinde, %54,1'i servis hemşiresi olarak çalışmakta, %50,5'i 5-10 yıl hemşirelik deneyimine sahipti. Araştırma sonuçları hemşirelerin; gelecekte küresel ekonomik sorunların artacağına ($8,41 \pm 1,80$), tüketim ve atıkların çoğalacağına ($8,34 \pm 1,86$), enerji sorunlarının ($8,11 \pm 2,13$) ve biyolojik savaşların başlayacağına ($8,16 \pm 2,00$), bireylerin ruhsal sağlık sorunlarının artacağına ($9,02 \pm 1,36$), farklı hastalık türlerinin ortaya çıkacağına ($8,76 \pm 1,54$), kök hücre ve gen çalışmalarının artacağına ($8,61 \pm 1,44$) yönelik görüşleri olduğunu gösterdi. Ayrıca, hemşirelikte lisansüstü eğitimin ($8,09 \pm 2,00$) ve erkek hemşire oranının ($7,97 \pm 1,92$) artacağına, nanoteknolojinin sağlığı ve hemşireliği etkileyeceğine ($7,75 \pm 2,11$) yönelik görüşleri olduğunu gösterdi. Araştırmada, hemşirelerin dünyanın, sağlığın ve hemşireliğin geleceği ile ilgili görüşlerinin gelecekbilimcilerin (fütüristlerin) görüşleri ile tutarlı olduğu görüldü.

Anahtar Kelimeler: Gelecek, Tahmin, Sağlık, Hemşirelik

ABSTRACT

Objective: *This is a descriptive research that aims to determine what nurses think the world, health and nursing will be like in 2050's.*

Materials and Methods: *The population of the study; all nurses working in long-established public and private university-affiliated four hospitals in İstanbul province. (N = 1825). The sample group was calculated using statistical methods and determined to be 455. Data was collected in the December 2013- February 2014 period using "Information Form" and "Visual Analogue Scale" (VAS), based on willingness to participate and respecting the voluntariness of the participants. Necessary permissions were taken from the ethical committee and the relevant institutions with the decree dated and numbered 04.11.2013-09. Data analysis was conducted using SPSS software according to frequency, percentage and arithmetic mean.*

Results and Conclusion: *The average age of nurses is 31.91 ± 7.66 years; 94.7% were female, 53.6% were married; 75.4% were high school graduates; 86.8% were working in public university hospitals; 54% were working as emergency nurses; 50.5% had 5-10 years of nursing experience. The results of the research indicate that the nurses believe that; in the future global economic problems will increase (8.41 ± 1.80); consumption and waste will increase (8.34 ± 1.86); energy problems will emerge (8.11 ± 2.13); biological warfare will start (8.16 ± 2.00); mental health problems will increase (9.02 ± 1.36); different types of diseases will emerge (8.76 ± 1.54); stem cell and gene studies will develop (8.61 ± 1.44); the ratio of postgraduate education in nursing (8.09 ± 2.00) and male nurse ratio (7.97 ± 1.92) will increase; nanotechnology will affect health and nursing (7.75 ± 2.11). In the research, perceptions of nurses about future of world, health and nursing is consistent with the views of futurists.*

Keywords: *Future, Forecasting, Health, Nursing*

GİRİŞ

Bilimsel ve teknolojik değişimlerin çok hızlı, kapsamlı olduğu iletişim ve bilgi çağında yaşanan değişimlere bireysel, örgütsel, mesleki ve toplumsal uyum sağlama çabaları kaçınılmaz olmaktadır. Yirmi birinci yüzyılda teknolojiye yaşanan gelişmeler yaşamı sosyal, kültürel, ekonomik hatta politik yönden değişime uğratabilecek bir potansiyeli beraberinde getirmektedir. Geleceğe umutlu bakan iyimser bakışla, bu değişimlerin insanın yaşamına bilim ve teknolojideki yeni buluşların, uzay teknolojisinin, gen teknolojisinin, insanın yaşamında olumlu değişimlere yol açtığı söylenebilir. Ancak bu iyimser bakış açısına karşın yaşanan asit yağmurları, nükleer kirlilik, küresel ısınma, Edinilmiş Bağışıklık Eksikliği Sendromu (AIDS), kanser, depresyon, terör gibi artan küresel sorunların insanlarda olumsuz değişimlere neden olacağı söylenebilir. Dünyada yaşanan sosyal değişimler, hızlı nüfus artışı, küreselleşme ve çevre sorunlarının bireyleri doğrudan etkileyeceği ve bu durumun yakın gelecekte sağlık alanında ve sağlık bakım sisteminde geçmişten daha büyük değişikliklere yol açacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Fütüristler; yeni teknolojilerle, bireylerin kendi sağlıkları ve sağlık bakım hizmetlerine olan tutumlarındaki değişikliklerle, özellikle genetik alanındaki ilerlemelerle mesleklerin yeniden yapılanacağını uzgörmektedir.

Gelecek ile ilgili yayınlarda gelecek, gelecek algısı, gelecek uzgörüsü kavramlarının sıklıkla kullanıldığı dikkat çekmektedir. Gelecek uzgörüsü, bugünkü seçimlerin geleceği şekillendirebileceği hatta yaratabileceği olgusuyla kurulmuş geleceğe yönelik aktif bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır. Gelecek uzgörüsü, teknoloji değerlendirmesi, eğilim analizi, stratejik planlama, önceliklerin belirlenmesi, hedefe yönelik ve işlevsel bilim ve teknoloji bütçelerinin hazırlanması, alan taramaları, Ar-Ge istatistikleri, patent göstergeleri gibi iyi bilinen ve birbirlerini besleyerek sinerjik etkiler oluşturan çok sayıda araç kullanarak gerçekleştirilen bir eylem şeklinde tanımlanmaktadır. Hemşirelik literatüründe gelecekteki hemşireliğin bugünkü hemşirelikten çok farklı olacağı konusunda ortak bir görüş olmasına karşın farklı uzgörülerin yer aldığı dikkat çekmektedir (Taşocak 1990a, Sellers ve Deans 1999, Sullivan 2002, Deans ve ark. 2003, Fawcett ve ark. 2007, Freed ve McLaughlin 2011). Gelecekbilimi ile ilgili uluslararası düzeyde çalışan hemşire fütüristler, hemşirelik eğitiminin geliştirilmesi için her ülkenin hemşire liderlerden oluşan gelecek komitesi kurması gerektiğini vurgulamakta, hemşire fütüristlerin eğitimi ile ilgili doktora programlarının oluşturulmasını önermekte, hemşire liderlerin sağlık bakımında ve dünyada yaşanan değişimlerin hemşireliğe yansımalarına yönelik stratejiler belirlemekle kalmayıp, hemşirelik öğrencilerinin de geleceği düşünmelerini sağlayan stratejileri öğrenmelerini sağlamaları gerektiğini vurgulamaktadır (Lindeman 2000, Kaya 2003, Freed ve McLaughlin 2011). Dickenson-Hazard (2005) geleceğe ilişkin uzgörülerde bulunmanın hemşirelik bakımının niteliğini artıracaklarını, hemşirelerin meslekleri adına stratejiler geliştirmelerine yardımcı olacağını ileri sürmektedir. Grossman ve Valiga (2013), hemşirelerin uzgörü yöntemlerini kullanarak, küçük grup çalışmaları ve beyin fırtınası yaparak kendi geleceklerine ve sağlık bakım sisteminin geleceğine yönelik senaryolar geliştirmesini ve stratejiler oluşturmasını önermektedir. Uluslararası Hemşireler Birliği'nin (ICN) 1999 yılındaki Raporu'na göre hemşireliğin bugününü ve 2020'li yıllardaki geleceğini etkileyen eğilimlerin başında demografik ve yaşam standartlarındaki değişimler, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki değişimler, sosyal ve politik değişimler, çevresel değişimler ve küreselleşme gelmektedir. Kuşkusuz bu değişimler hemşireliği etkileyecek, hemşireliğin kendi iç dinamiklerinde yaşanacak değişimler hemşirelerin rol ve işlevlerinde yenilikler getirecektir.

İleriye dönük stratejik planlamalarda, hemşireler bugünden geleceği uzgörek bu değişimlerden olumlu biçimde yararlanmalı ve hemşireliği bu doğrultuda yapılandırmalıdır. Ancak, yapılan alan taramasında dünyada ve Türkiye'de sağlık bakım hizmetlerinde önemli rol üstlenen hemşirelerin geleceğe yönelik görüşlerini ele alan araştırmaya rastlanmadı. Bu araştırma, hemşirelerin dünyanın, sağlığın ve hemşireliğin geleceğine ilişkin olasılıkların farkında olmaları, bugünden geleceği uzgörek hemşireliğin kendi geleceğini yapılandırması, değişimlerden yararlanması, hemşireliğin ve sağlık bakım sisteminin geleceğine ilişkin senaryo ve eğilim analizi çalışmalarının yapılması açısından oldukça önemlidir.

AMAÇ

Bu bilgiler ışığında araştırma, hemşirelerin 2050'li yıllardaki dünyanın, sağlığın ve hemşireliğin geleceğine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı nitelikte yapıldı. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap arandı:

- Hemşirelerin 2050 yılındaki dünyanın geleceğine ilişkin görüşleri nasıldır?
- Hemşirelerin 2050 yılındaki sağlığın geleceğine ilişkin görüşleri nasıldır?
- Hemşirelerin 2050 yılındaki hemşireliğin geleceğine ilişkin görüşleri nasıldır?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın evrenini; İstanbul ilinde yer alan dört farklı, köklü devlet ve vakıf üniversitesi hastanesinde çalışan tüm hemşireler oluşturdu (N: 1825). Araştırmanın örneklem grubunu %95 güvenirlilik (p), %5 güçle (q) ce +/- %3 örneklem hatası (d) ile istatistikî yöntemlerle hesaplanarak 455 hemşire oluşturdu. Kurumlarda araştırmaya dâhil edilecek olan hemşire sayısının belirlenmesinde tabakalı örnekleme yöntemi kullanıldı, tabaka ölçütü olarak çalışma kapsamına alınan kurumlar köklü olma durumlarına göre alındı, kurumlardan araştırmaya alınan hemşireler gelişigüzel örnekleme yöntemi ile belirlendi. Veri toplama aracı olarak "Bilgi Formu" ve "Visual Analogue Scale" (VAS) skalası kullanıldı.

Bilgi Formu: Hemşirelerin cinsiyetini, medeni durumunu, eğitim durumunu, çalışma yılını ve görevini belirlemeye yönelik soruları içeren form araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda geliştirildi.

"Görsel Analog Ölçeği" (VAS): Ölçekte, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda geliştirilen dünyanın, sağlığın ve hemşireliğin geleceğine yönelik maddeler yer almaktadır. Katılımcılardan her bir maddeye 0 (Katılmıyorum) ile 10 (Kesinlikle katılıyorum) arasında bir puan vermesi istendi.

Verilerin değerlendirilmesi, SPSS paket programına göre frekans-yüzdeleme, aritmetik ortalama kullanılarak yapıldı. Veriler, 04.11.2013-09 tarih ve sayılı kararıyla T.C. Sağlık Bakanlığı Dr. Sadi Konuk Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu ve ilgili kurumlardan gerekli izinler alınarak ve araştırmaya isteklilik, gönüllülük ilkesine özen gösterilerek Aralık 2013- Şubat 2014 dönemlerinde toplandı ve çalışmada bilgilendirilmiş onam kullanıldı. Araştırma İstanbul ilindeki köklü devlet ve vakıf üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerle sınırlıdır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmada elde edilen veriler analiz edilerek Tablo-1 ve 2'de sunuldu. Hemşirelerin yaş ortalaması $31,91 \pm 7,66$ yıl olup, % 94,7'si kadın, %53,6'sı evli, %75,4'ü lisans mezunu, %86,8'i devlet üniversitesi hastanesinde, %54,1'i servis hemşiresi olarak çalışmakta, %50,5'i 5-10 yıl hemşirelik deneyimine sahiptir (Tablo-1).

Hemşirelerin 2050 Yılındaki Dünyanın Geleceğine İlişkin Görüşleri

Hemşirelerin dünyanın geleceğine ilişkin görüşlerini içeren maddeler arasından "Gelecekte küresel ekonomik sorunlar artacak" ($8,41\pm 1,80$) en yüksek puan ortalamasına sahiptir. Bu maddeyi "Gelecekte tüketim ve atıklar artacak" ($8,34\pm 1,86$), "Gelecekte biyolojik savaşlar başlayacak" ($8,16\pm 2,00$), "Gelecekte su kaynakları tükenecek" ($8,12\pm 2,04$), "Gelecekte Dünya'daki enerji sorunları artacak" ($8,11\pm 2,13$) maddeleri izlemektedir. "Gelecekte insanların genetik yapıları değişecek" ($6,78\pm 2,53$) maddesi en düşük puan ortalamasına sahiptir (Tablo 2).

Tablo 1. Hemşirelerin Tanıtıcı Özellikleri (N:455)

Tanıtıcı Özellikler	N	%
Kurum		
Devlet Üniversitesi	395	86,8
Vakıf Üniversitesi	60	14,2
Cinsiyet		
Kadın	431	94,7
Erkek	24	5,3
Medeni Durum		
Evli	244	53,6
Bekâr	211	46,4
Eğitim Durumu		
Önlisans	45	9,9
Lisans	343	75,4
Lisansüstü	67	14,7
Çalışma Yılı		
0-4 Yıl	36	7,9
5-10 Yıl	230	50,5
11-15 Yıl	72	15,8
16-20 Yıl	43	9,5
20 Yıl Ve Üzeri	74	16,3
Görevi		
Başhemşire	13	2,9
Sorumlu hemşire	67	14,7
Eğitim hemşiresi	10	2,2
Servis hemşiresi	246	54,1
Diğer (Özel alan, ameliyathane, yenidoğan, yoğun bakım hemşiresi)	119	26,2

Tablo 2. Hemşirelerin 2050'li Yıllara Yönelik Görüşleri (N: 455)

MADDELER	X±SS
DÜNYA	
1. Gelecekte küresel ekonomik sorunlar artacak.	8,41±1,80
2. Gelecekte tüketim ve atıklar artacak.	8,34±1,86
3. Gelecekte biyolojik savaşlar başlayacak.	8,16±2,00
4. Gelecekte su kaynakları tükenecek.	8,12±2,04
5. Gelecekte Dünya'daki enerji sorunları artacak.	8,11±2,13
6. Gelecekte insanların birbirine yabancılaşmaları artacak.	8,08±2,04
7. Gelecekte yaşlı nüfus artacak.	7,07±2,59
8. Gelecekte insanların genetik yapıları değişecek.	6,78±2,53
SAĞLIK	
9. Gelecekte insanların ruhsal sağlık sorunları artacak.	9,02±1,36
10. Gelecekte farklı hastalık türleri ortaya çıkacak.	8,76±1,54
11. Gelecekte kök hücre ve gen çalışmaları artacak.	8,61±1,44
12. Gelecekte kronik hastalıklar artacak.	8,48±1,81
13. Gelecekte sağlık hizmetleri pahalılaşacak.	7,99±2,23
14. Gelecekte sağlık hizmetlerinde mobil uygulamalar artacak	7,94±1,86
15. Gelecekte evde bakım uygulamaları artacak.	7,86±2,04
16. Gelecekte bulaşıcı hastalıkların sayısı artacak.	7,64±2,29
HEMŞİRELİK	
17. Gelecekte hemşirelikte lisansüstü eğitime talep artacak.	8,09±2,00
18. Gelecekte erkek hemşirelerin oranı artacak	7,97±1,92
19. Gelecekte nanoteknoloji sağlığı ve hemşireliği etkileyecek.	7,75±2,11
20. Gelecekte hemşirelikte uzmanlık alanları çeşitlenecek.	7,65±2,12
21. Gelecekte hemşirelik eğitimi veren kurumların sayıları artacak.	7,46±2,09
22. Gelecekte hemşirelik uygulamalarında araştırma sonuçları daha fazla dikkate alınacak.	6,91±2,42
23. Gelecekte hemşirelerin uluslararası araştırma imkânları artacak.	6,89±2,43
24. Gelecekte hemşireliğe talep artacak.	6,53±2,57
25. Gelecekte ülkemizde çalışan yabancı hemşirelerin sayıları artacak.	6,45±2,54
26. Gelecekte hemşirelik bir meslek olarak diğer akademisyenler tarafından tamamen kabul edilecek.	6,27±2,82
27. Gelecekte hemşirelik uygulamalı bir meslek olarak toplum tarafından daha çok kabul edilecek.	5,23±2,86
28. Gelecekte hemşirelik mesleği ile diğer sağlık meslekleri arasındaki ayırım ortadan kalkacak.	5,18±2,94
29. Gelecekte hemşirelerin özlük hakları daha iyi durumda olacak.	4,46±3,01
30. Gelecekte robot hemşireler bireylere bakım verecek.	4,29±3,24

Hemşirelerin 2050 Yılındaki Sağlığın Geleceğine İlişkin Görüşleri

Hemşirelerin sağlığın geleceğine ilişkin görüşlerini içeren maddeler arasından "Gelecekte insanların ruhsal sağlık sorunları artacak." (9,02±1,36) en yüksek puan ortalamasına sahiptir. Bu maddeyi "Gelecekte farklı hastalık türleri ortaya çıkacak" (8,76±1,54), "Gelecekte kök hücre ve gen çalışmaları artacak" (8,61±1,44), "Gelecekte kronik hastalıklar artacak" (8,48±1,81) maddeleri izlemektedir. "Gelecekte bulaşıcı

hastalıkların sayısı artacak" (7,64±2,29) maddesi en düşük puan ortalamasına sahiptir (Tablo 2).

Hemşirelerin 2050 Yılındaki Hemşireliğin Geleceğine İlişkin Görüşleri

Hemşirelerin hemşireliğin geleceğine ilişkin görüşlerini içeren maddeler arasında "Gelecekte hemşirelikte lisansüstü eğitime talep artacak" (8,09±2,00) en yüksek puan ortalamasına sahiptir. Bu maddeyi "Gelecekte erkek hemşire oranı artacak" (7,97±1,92), "Gelecekte nanoteknoloji sağlığı ve hemşireliği etkileyecek" (7,75±2,11), "Gelecekte hemşirelikte uzmanlık alanları çeşitlenecek" (7,65±2,12) maddeleri izlemektedir. "Gelecekte robot hemşireler bireyle beraber bakım verecek." (4,29±3,24) maddesi en düşük puan ortalamasına sahiptir (Tablo 2).

TARTIŞMA

Araştırma grubunun çoğunluğu kadın, evli, lisans mezunu ve 5-10 yıl hemşirelik deneyimine sahip hemşirelerden oluşmaktadır.

Araştırmada hemşirelerin dünyanın geleceğine yönelik küresel ekonomik sorunların artacağına, tüketim ve atıkların artacağına, biyolojik savaşların artacağına, su kaynaklarının tükenmesine, enerji sorunlarının artacağına yönelik görüşleri öne çıktı. Özellikle 20. yüzyılda yaşanan nüfus artışı ve ekonomik gelişme sonucu dünya kaynaklarının hızla tükendiğinin farkına varılması, var olan ekonomik sistemin sorgulanmasını sağlayarak, sınırsız büyümeye odaklı ekonomik gelişme anlayışından sürdürülebilir gelişme anlayışına geçiş yaşanmasına neden olmuştur. Önür'e göre (2007) küreselleşmenin getirileri olan hızlı pazar ekonomisi, özelleştirme, uluslararası bazı firmaların devleşmesi, enformasyon ve eğlence teknolojilerinin değişmesi, özellikle de uydu iletişiminin yaygınlaşması, bilgisayar teknolojisinin yaşamımızın hemen her alanına girmesi, kültürel ürünlerin metalaştırılarak hızla yayılması ve küreselleşen dünyada bilgi ve iletişim teknolojilerinin baş döndürücü gelişimi, "tüketim kültürü"nü ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum genç nüfusta daha da belirginleşmektedir. Bununla birlikte TÜSİAD'ın (2011) raporunda 2030 yılında ülkemizin "su fakiri" ülkeler arasına gireceği ifade edilmektedir. Fütüristler Derneği'nin İnsan 2030 Raporuna göre (2015) önümüzdeki 20 yılda su gereksiniminde %40 artış yaşanacağı tahmin edilirken özellikle gelişmekte olan ülkeler tarafından kirlenmeye devam edileceği, iklim değişikliği, nüfus artışı ve artan su gereksinimi ile birlikte düşünüldüğünde 2030 yılına kadar 3 milyar insanın su sıkıntısı çekeceği uzgörülmektedir. Ayrıca, Dünyada enerji talebinin 2030'lu yıllara kadar %40-50 civarında bir artış göstereceği uzgörülmektedir. Gelecek enerji senaryolarının tamamında önümüzde yıllarda kömür ve petrolün yerinin giderek azalacağı, yenilenebilir enerji kaynaklarında %8,2'lik bir artış olacağı beklenmektedir (Grossman ve Valiga 2013, Fütüristler Derneği 2015). Bu bilgiler hemşirelerin dünyanın geleceğine yönelik öne çıkan görüşlerinin literatürle ve gelecekbilimcilerin raporlarıyla uyumlu olduğunu, hemşirelerin dünyadaki değişen dengelerin farkında olduğunu gösterdi.

Araştırmada hemşirelerin sağlığın geleceğine yönelik ruhsal sorunların artacağına, farklı hastalık türlerinin ortaya çıkacağına, kök hücre ve gen çalışmalarının artacağına,

kronik hastalıkların artacağına yönelik görüşleri öne çıktı. Dünyada ve ülkemizde sağlık alanındaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler, hastalıkların erken tanı ve tedavisi ile azalan ölüm hızı, insan ömründe uzamaya ve toplam nüfus içinde 65 yaş ve üzeri nüfusta artışa neden olmuştur. Bu gelişmeler sağlık bakımının sunumunda değişimleri ve geleceğe yönelik farklı uygulama alanlarını zorunlu kılmıştır. WHO tarafından düzenlenen United Nations General Assembly (2012) 2050'li yıllarda dünyadaki yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte kronik hastalıkların artacağını vurgulamaktadır. Ayrıca Fütüristler Derneği'nin İnsan 2030 Raporu'nda (2015) 2030'li yıllarda artacak yaşlı nüfus ile beraber kalp hastalıkları, kanser, depresyon, obezite gibi hastalıkların artacağı, hastalık ve tedavi amaçlı tıp uygulamalarının yerine birey merkezli koruyucu tıp uygulamalarının alacağına yönelik uzgörüler vurgulanmaktadır (Buerhaus 2001, Sarıtaş ve Keenan 2004, Sarıtaş ve Smith 2011). Braun (2005) tarafından "Avrupa için Anahtar Teknolojiler: Horizon 2020" raporunda da karşılaştırmalı genom çalışmalarının, kök hücre ve doku mühendisliği alanlarının artacağı, yapay organ ve yapay zekâ çalışmalarının artacağı vurgulanmaktadır. Aynı raporda yapılacak genetik tanılama çalışmalarıyla kanser, diyabet ve kardiyovasküler hastalıkların erken dönemde teşhisi yapılabilecek, bireylerin gen haritaları çıkarılabilecektir (Olsen ve ark. 2003, Göker 2005, Sarıtaş ve Smith 2011, Grossman ve Valiga 2013, Fütüristler Derneği 2015). Fütüristlerin uzgörülerini, gelecekte sağlık bakımı sistemini etkileyecek gelişmeler (kronik hastalıklar, bulaşıcı hastalıklar, ruhsal hastalıklar, evde bakım, yaşlılık, genetik değişimler, küresel sağlık sorunları, nanoteknoloji, biyoteknoloji, sağlık bilişimi vb.) düşünüldüğünde hemşirelerin bakım verici rollerinde ve uygulamalarında pek çok yenilik olacağını ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar; hemşirelerin gelecekte sağlıkla ilgili ortaya çıkacak değişimleri öngördüklerini ve bu öngörüler doğrultusunda yaşanacak gelişmelerden olumlu şekilde yararlanabilecek potansiyele sahip olduklarını düşündürmektedir.

Araştırmada hemşirelerin sağlığın geleceğine yönelik en az katıldığı maddenin "Gelecekte bulaşıcı hastalıkların sayısı artacak" olduğu belirlendi. Şehirleşme ve doğal yaşam alanlarının tehdidi, iklim değişikliği, seyahat, ticaret, göç gibi konularda artış eğilimleri bulaşıcı hastalıkların yeniden yükselmesine zemin hazırlamaktadır. Konu ile ilgili yayınlar ve fütüristlerin uzgörülerini incelendiğinde, küreselleşme ve artan ulaşım olanakları ile birlikte gelecekte bulaşıcı hastalıkların artacağı söylenebilir (Sarıtaş ve Smith 2011, Grossman ve Valiga 2013, Fütüristler Derneği 2015). Bu sonuçlar, gelecek sağlık profesyonellerinin/hemşirelerin enfeksiyon kontrolü ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesi ile ilgili farkındalıklarının arttırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Araştırmada hemşirelerin, hemşireliğin geleceğine yönelik hemşirelikte lisansüstü eğitimin artacağına, nanoteknolojinin sağlığı ve hemşireliği etkileyeceğine, hemşirelikte uzmanlık alanlarının çeşitleneceğine yönelik görüşleri öne çıktı. Uluslararası Hemşireler Birliği'nin (ICN) "Hemşireliğin 2020 Vizyon Raporu"na (1999) göre gelecekte hemşirelerin sağlık bilinci yüksek bireylere bakım vereceği, bu nedenle hemşirelerin kendilerini daha fazla geliştirmeleri, eğitim düzeylerini yükseltmeleri ve güncel gelişmelerden haberdar olmaları gerektiği belirtilmektedir. Kanada Hemşireler Birliği'nin 2006 yılında yaptığı 2020 yılına ilişkin Hemşirelik Vizyon

Raporu'nda ve ilgili literatürde gelecekte hemşirelerin dünyadaki yeni eğilimler ve demografik değişimler doğrultusunda sağlığı koruma, toplumu tanıma ve erken tanı konularında etkinliklerini sürdürecekleri, sağlık eğitimi, hasta eğitimi ve danışmanlık rollerinin daha fazla öne çıkacağı belirtilmektedir (McBride 1999, Buerhaus 2001, ICN 1999, Shaffer ve ark. 2014, Institute of Medicine 2010, Grossmann ve Valiga 2013, Hassmiller ve Reinhard 2015). Hemşirelik eğitim programlarının sosyal bilimlerle işbirliği içinde geliştirilmesinin ve toplum temelli araştırmaların yaygınlaşmasının hemşirelerin insanın geleceğini anlamalarına ışık tutması açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca Uluslararası Tıp Enstitüsü'nün (IOM) 2010 yılında yayınladığı "Hemşireliğin Geleceği: Değişim Öncüsü, Gelişen Sağlık" raporunda 2020 yılında dünyada lisansüstü eğitim gören ve özellikle doktora eğitimi alan hemşirelerin sayılarının artacağına yönelik gelişmeler vurgulanmaktadır. Bu bilgiler ile birlikte fütüristler gelecekte taşınabilir, akıllı ekran ve ara yüzlerle sesli komut yazılımlarıyla video ve telekonferans özellikli tıbbi cihazların evde bakım ve uygulamalarında kullanımlarının yaygınlaşacağını uzgörmektedir (Rowley 2003, TÜBİTAK 2004, Sarıtaş ve Keenan 2004, Neuman 2006, Sarıtaş ve Smith 2011, Tezcan 2013, Schartinger ve ark. 2013, Grossman ve Valiga 2013). Ayrıca literatürde, sağlık bilişimi uygulamaları kapsamında geliştirilen akıllı ve giyilebilir sensörler, yaşam bulgularını ölçebilen giyecekler, kan şekeri implantları, insan tenine yapışabilen yaşam bulguları ölçen biyosensörler, kolay kullanılabilir ve taşınabilir tıbbi cihazlar ve biyoteknoloji sayesinde pek çok yeniliğin sağlığın ve hemşireliğin geleceğini doğrudan etkileyeceği vurgulanmaktadır (Tezcan 2013, Gerard ve ark. 2014, Fütüristler Derneği 2015, Hooper ve ark. 2015). Hemşirelerin görüşlerinin literatürle ve fütüristlerin uzgörüleriyle uyumlu olması, hemşirelerin mesleği etkileyen yeni eğilimlere ve teknolojinin gelecekte sağlığı ve hemşireliği etkileyeceğine yönelik farkındalıklarının yüksek olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Araştırmada ayrıca hemşirelerin gelecekte erkek hemşire sayılarının artacağına yönelik görüşleri öne çıktı. 2007'de resmi gazetede yayımlanan "Hemşirelik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile hemşirelikte cinsiyet ayrımı ortadan kalkmış ve böylece günümüzde erkekler, yasal olarak hemşirelik mesleğinin bir üyesi olabilmişlerdir (Resmi Gazete. Sayı: 26510. 02.05.2007 tarih ve 5634 nolu Hemşirelik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun). Böylece hemşirelik mesleğindeki cinsiyet ayrımı ortadan kalkmaya başlamıştır. Türkiye'de erkeklerin hemşirelik mesleğine katılmasına yönelik literatür incelendiğinde; Ünver ve Ürkemez'in (2009) "Hemşirelik mesleğinin erkek üyelerine toplumun bakış açısı" konulu çalışmasında, hemşireliğin bayan mesleği olduğu ve değişen hemşirelik kanunu ile erkek hemşirelerinde mesleğe katıldıklarından haberdar oldukları ifade edilmektedir. Kaya ve ark.'nın (2011) "Türkiye'de erkek hemşire imgesi" konulu araştırmasında; katılımcılar Türkiye'de erkeklerin de hemşirelik yapabileceğini bildiğini; hemşireliğin hem kadınların hem de erkeklerin yapabileceği bir meslek olduğunu ifade etmişlerdir (Akt: Turan ve ark. 2011). Baykal ve arkadaşlarının (2010) bir hemşirelik fakültesindeki erkek hemşire adaylarıyla yaptığı çalışmada erkek hemşire adaylarının mezuniyetleri sonrasında eğitim, yönetim ve psikiyatri gibi

alanlarda ilerlemeyi istediklerini ifade etmişlerdir. Hemşirelerin görüşleri ilgili literatürle uyumlu olup, erkek hemşirelerin hemşireliğin geleceğini etkileyecek önemli dinamiklerden biri olarak değerlendirildiklerini göstermektedir.

Araştırmada hemşirelerin en az katıldığı maddenin “Gelecekte robot hemşireler bireylere bakım verecek” olduğu belirlendi. American College of Healthcare Executives tarafından 2011 yılında yayınlanan “Futurescan: Health Trends and Implications 2011-2016 raporunda gelecekte robotik uygulamaların sağlık bakımında ve hemşirelikte artacağına yönelik başlıklar yer almaktadır. Gelecekbilimciler, hemşireliğin geleceğini etkileyecek yenilikçi fırsatları mobil uygulamalar, simülasyonlar, elektronik karar destek sistemleri, dijital hastaneler ve tele-tıp uygulamaları olarak vurgulamaktadır (Boland 2001, Neuman 2006, Wikberg 2007, Broadbent ve ark. 2009, Institute of Medicine 2010, Sarıtaş ve Smith 2011, Valiga 2012, Grosmann ve Valiga 2013, Gerard ve ark. 2014, Fütüristler Derneği 2015). Araştırma sonucu, gelecekte hemşirelerin yenilikçi teknolojilerin gelecekteki hemşireliğe yansımalarının henüz farkında olmadıklarını düşündürdü.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçları doğrultusunda hemşirelerin gelecekte dünyayı, sağlığı ve kendi mesleklerini etkileyecek dinamiklerin farkında oldukları ancak kendi mesleklerinin geleceğine yönelik olumsuz yönde görüşlerin ağırlıklı olduğu, kendi mesleklerine yönelik iyimser ve umutlu bir bakış taşımadıkları söylenebilir. Bugün gelecekbilimi ile ilgili hemşirelik literatüründe; pek çok uluslararası düzeyde çalışan hemşire fütürist, hemşirelik eğitiminin geliştirilmesi için her ülkenin hemşire liderlerden oluşan gelecek komitesi kurması gerektiğini, hemşire fütüristlerin eğitimi ile ilgili doktora programlarının oluşturulmasını önermektedir. Bir meslek üyesi olarak hemşireliği etkileyecek yeni eğilimlerin bilinmesi, dikkate alınması ve bu eğilimlerden olumlu biçimde yararlanma yollarının araştırılması hemşireliğin geleceğinin bugünden yapılandırılmasında önemli rol oynamaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda hemşirelik eğitimi gelecek senaryo çalışmaları yapılarak sonuçlar doğrultusunda hemşirelik eğitimi yapılandırılmalı, ülkemizde sağlık alanını kapsayan ulusal düzeyde kurumlar oluşturularak gelecek çalışmaları ve uzgörü çalışmaları hızla başlatılması ve araştırmalar yapılması önerilebilir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmadaki katkılarından dolayı Özgem HASOĞLU'na teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

American College of Healthcare Executives. Futurescan 2011: Healthcare Trends And Implications 2011-2016, USA: Health Administration Press; 2011.

Baykal Ü, Timuçin A, Özel S. Bir Hemşirelik Yüksekokulu'nda Öğrenim Gören İlk Erkek Öğrencilerin Hemşirelik Mesleğine Ve Eğitimine İlişkin Görüşleri, Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi 2010; 7(3): 48-55.

- Broadbent E, Stafford R, Macdonald B. Acceptance Of Healthcare Robots For The Older Population: Review And Future Directions, *International Journal of Social Robot* 2009; (1): 319-330.
- Braun A. "Healthcare: Key Technologies For Europe", European Commission - DG Research, The Science And Technology Foresight Unit; 2005.
- Boland D. The Future Of Nursing Education: Helping to Determine If Nursing Is To Be Or Not To Be. In: Norma L. Chaska, Editor. *The Nursing Profession: Tomorrow And Beyond*. Amerika: Thousand Oaks, CA: SAGE Publications; 2001.
- Buerhaus PI. Future Of Medicare: Implications For Nursing Practice. In: Norma L. Chaska, Editor. *The Nursing Profession: Tomorrow And Beyond*, Amerika: Thousand Oaks, CA: SAGE Publications; 2001.
- Canadian Nurses Association (2006). *Toward 2020: Visions For Nursing*, Retrieved March 10, 2014, from www.cdha.nshealth.ca/towards-2020-visions.
- Deans C, Congdon G, Sellers ET. Nurse Education in English Universities in a Period of Change: Expectations of Nurse Academics For the Year 2008, *Nurse Education Today* 2003; 23:146-154.
- Dickenson-Hazard N. What Do An American Idol Singer, Futurists, and Nurses Have in Common? *Nursing Spectrum* 2005; Erişim: www.nursingspectrum.com/CareerManagement/Articles, 10.04.15.
- Fawcett J, Bekel G, Biley FC, Fragemann, K. Nursing, Healthcare, and Culture: A View Of The Year 2050 From Germany and The United Kingdom, *Nursing Science Quarterly* 2007; 20,232.
- Freed P, McLaughlin, D. Futures Thinking: Preparing Nurses To Think For Tomorrow, *Nursing Education Perspectives* 2011; 32(3): 173-178.
- Fütüristler Derneği. *İnsan 2030 Raporu*, İstanbul Elma Basım Yayıncılık; 2015.
- Gerard SO. Kazer, M.W., Babington, L., Quell, T.T. Past, Present and Future Trends Of Masters' Education in Nursing, *Journal of Professional Nursing* 2014; 30(4): 326-332.
- Göker A. (2005). *Bilim ve Teknoloji Sağlık İçin Ne Vaad Ediyor? Gelecek Öngörütleri ve Ulusal Politikalar*, XI. Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultayı, Ankara, Erişim tarihi: 15 Mart 2014, www.inovasyon.org/pdf/ayk.ato_kasim_05.pdf.
- Grossman SC, Valiga TM. *The New Leadership Challenge: Creating The Future Of Nursing*, Philadelphia Davis Company; 2013.
- Hassmiller S, Reinhard SC. A Bold New Vision For America's Healthcare System: The Future Of Nursing Report Becomes A Catalyst For Change, *Nursing Outlook* 2015; 63: 41-47.
- Hooper B. Shaw, L., Zamzam, R. Implementing High-Fidelity Simulations with Large Groups Of Nursing Students, *Nurse Educator* 2015; 40(2): 87-90.
- ICN (1999). *Guidebook For Nurse Futurists: Future-Oriented Planning For Individuals, Groups And Association*, Retrieved March 10, 2014, from [http:// www. altfutures. org/ pubs/ health/ ICN_Guidebook_for_Nurse_Futurists.pdf](http://www.altfutures.org/pubs/health/ICN_Guidebook_for_Nurse_Futurists.pdf).
- IOM (Institute of Medicine). *The Future Of Nursing: Leading Change, Advancing Health*, Washington D.C: The National Academies Press; 2010.
- Kaya H. Hemşirelik Eğitiminde Değişimler Ve Gelecek, *İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2003; 13(50): 73-79.
- Kaya N, Turan N, Öztürk A. Türkiye'de Erkek Hemşire İmgesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 2011; 8 (1): 16-30.
- Lindeman AC. The Future Of Nursing Education, *Journal of Nursing Education* 2000; 39:1.
- McBride AB. Breakthroughs in Nursing Education, Looking Back, Looking Forward, *Nursing Outlook* 1999; 47(3): 114-119.

- Neuman LH. Creating New Futures in Nursing Education Envisioning The Evolution Of E-Nursing Education, *Nursing Education Perspectives* 2006; 27(1):12.
- Olsen SJ, Feetham SL, Jenkins J, Lewis JA, Nissly TL, Sigmon HD, Thomson EJ. Creating A Nursing Vision For Leadership in Genetics, *MedSurg Nursing* 2003; 12(3): 177-183.
- Önür N. “Modernleşme Sürecinde Okul, Aile ve Medya Kavşağında Toplumsal Değerler”. “Değerler ve Eğitimi” Uluslararası Sempozyumu. Edt. R. Kaymakcan ve diğerleri. İstanbul: DEM Yayınları; 2007; 157-176.
- Rowley WR. Healthcare 2025: Alternative Views and Underlying Values, *Foresight* 2003; 5(5): 16-21.
- Sarıtaş Ö, Smith JE. The Big Picture—Trends, Drivers, Wild Cards, Discontinuities and Weak Signals, *Futures* 2011; 43: 292-312.
- Sarıtaş Ö, Keenan M. Broken Promises And/Or Techno Dreams? The Future Of Health And Social Services In Europe, *Foresight* 2004; 6(5):281-291.
- Schartinger D, Giesecke S, Heller-Schuh B, Amanatidou E, Schreir G, Miles I, Pombo-Juárez L, Sarıtaş Ö, Kastner P, Könnölä T. (2013). Personal Health Systems Foresight Report, Retrieved April 15, 2014, from http://www.phsfore.sight.eu/wp-content/uploads/2013/03/PHS_D1.1_Report_20130228.pdf.
- Shaffer F, Davis C, Dutka J, Rishardson D. The Future Of Nursing: Domestic Agenda, Global Implications, *Journal of Transcultural Nursing* 2014; 1-7.
- Sellers ET, Deans C. Nurse Education in Australian Universities in a Period Of Change: Expectations Of Nurse Academics For The Year 2005, *Nurse Education Today* 1999; 19:53-61.
- Sullivan EJ. Are We Ready For The Future, *Journal of Professional Nursing* 2002; 18(6):305-307.
- Taşocak G. 2030'lu Yıllarda Hemşirelik İmgesi, II. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildiri Kitabı, 12-14 Eylül 1990, İzmir.
- T.C. Resmi Gazete (2007). Hemşirelik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Erişim tarihi: 10 Mart 2014; <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070502-3.htm>.
- Tezcan C. (2013). Geleceğin Sağlık Dünyasında Bizi Neler Bekliyor?, Erişim tarihi: 15 Nisan 2015; www.cenktezcan.com.
- TÜBİTAK (2004). Ulusal Bilim Ve Teknoloji Politikaları 2003-2023 Strateji Belgesi, Erişim tarihi: 20 Mart 2014; http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content.../Vizyon2023_Strateji_Belgesi.pdf.
- TÜSİAD (2011). Vizyon 2050 Türkiye Raporu, Erişim tarihi: 15 Mart 2015; http://www.tusiad.org.tr/_rsc/shared/file/vizyon-2050-rapor.pdf.
- Ünver S, Ürkmez E. Hemşirelik Mesleğinin Erkek Üyelerine Toplumun Bakış Açısı. Hemşirelik ve Ebelikte Kültürlerarası Yaklaşım Sempozyumu (Sempozyum Kitabı). Çanakkale, 9-11 Nisan 2009, 145.
- WHO (2012). United Nations General Assembly, Retrieved May 10, 2014, from http://www.who.int/nmh/events/un_ncd_summit2011/political_declaration_en.pdf.
- Valiga TM. Nursing Education Trends, Future Implications and Predictions, *New Directions in Nursing Education* 2012; 47(4): 423-434.